

Gespreksnotitie van Willem kardinaal Eijk, voorzitter van de Nederlandse Bisschoppenconferentie, op verzoek van de Vaste Commissie voor Veiligheid en Justitie van de Tweede Kamer, ten behoeve van het gesprek over de eerste monitorrapportage van de (voormalige) Onderzoekscommissie naar seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk

28 maart 2013, 11.00 tot 13.00 uur

Inleiding

De Nederlandse bisschoppen hebben zich na het verschijnen van het rapport van de (voormalige) Onderzoekscommissie naar seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk 1945 – 2010 (hierna: Commissie Deetman) op 16 december 2011 gecommitteerd aan de aanbevelingen van deze commissie. De bisschoppen zijn en blijven vastbesloten om naast erkenning van het leed te zorgen voor hulp en genoegdoening. Dit doen zij in samenwerking met de hogere oversten van de religieuze ordes en congregaties. Zorg voor slachtoffers was ook de belangrijkste reden voor de onderzoeksopdracht die aan de heer Deetman werd verstrekt.

Om de zorg voor slachtoffers adequaat gestalte te geven heeft de Commissie Deetman aanbevolen om de Stichting Hulp en Recht uit 1995 te vervangen door een onafhankelijke stichting naar Nederlands recht. Daarom is de Stichting Beheer en Toezicht inzake Seksueel Misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland (hierna: Stichting Beheer en Toezicht) opgericht, die onafhankelijk van de Bisschoppenconferentie en van de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) opereert en waaronder vier pijlers vallen: het Meldpunt, de Klachtencommissie, de Compensatiecommissie en het Platform Hulpverlening. Hulp wordt verleend, ongeacht of de klachtenprocedure is afgerond of niet. Bij het toekennen van compensatie wordt geen rekening gehouden met verjaring.

De zorg voor slachtoffers komt tot uitdrukking in persoonlijke contacten met slachtoffers en vertegenwoordigende organisaties van slachtoffers en in allerlei voorzieningen, zoals het Meldpunt Misbruik RKK, dat de bisschoppen samen met de religieuzen financieel faciliteren. In april 2012 schreven de voorzitters van de Bisschoppenconferentie en de KNR aan de Minister van Veiligheid en Justitie: “Wat slachtoffers is overkomen en aangedaan kan helaas niet meer ongedaan worden gemaakt, maar wij zijn ons ten volle bewust van onze verantwoordelijkheid om het aangedane leed te erkennen, genoegdoening te bieden en hulp te laten verlenen. Wij voeren de aanbevelingen van de commissie van onderzoek naar seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk verder uit. Dit doen wij in goed onderling overleg met vertegenwoordigers van de slachtoffers.”

Bij klachten van seksueel misbruik van minderjarigen jegens nog levende personen die vallen onder de verantwoordelijkheid van een bisschop wordt overigens door deze onverwijld aangifte gedaan bij het Openbaar Ministerie. De klager wordt gewezen op de mogelijkheid van een klachtonderzoek door de Klachtencommissie van de Stichting Beheer en Toezicht. Tevens wordt conform het Wetboek van Canoniek Recht 1983 (canones 1717-1719) een zogeheten ‘voorafgaand onderzoek’ ingesteld. Als het resultaat hiervan daartoe aanleiding geeft, wordt een strafrechtelijke procedure opgestart bij de Congregatie voor de Geloofsleer in Rome. Binnen het kader van het voorafgaand onderzoek nemen de bisschoppen adequate maatregelen tegen aangeklaagden die nog in leven zijn, om herhaling te voorkomen. Deze maatregelen kunnen behelzen dat het aangeklaagde verboden wordt om bestuurlijk, pastoraal en liturgisch actief te zijn en dat het de aangeklaagde - wanneer het om een priester gaat - wordt verboden om publiekelijk de Eucharistie te vieren. Een actieve priester moet bovendien de pastorie verlaten en zich vestigen buiten zijn parochie en de parochie(s) waar het gestelde misbruik heeft plaatsgevonden.

Het eerste monitorrapport van de heer Deetman

Op verzoek van de Tweede Kamer heeft de heer Deetman de taak op zich genomen om de implementatie van de aanbevelingen van het rapport van de Commissie Deetman te monitoren. Op 28 september 2012 verscheen zijn eerste monitorrapport, waarin hij ten aanzien van de implementatie een aantal verbeterpunten signaleerde. Enkele hiervan betreffen de bisdommen, ordes en congregaties, andere de Stichting Beheer en Toezicht.

In onze brief d.d. 14 november 2012 aan u, de leden van de Vaste Commissie voor Veiligheid en Justitie van de Tweede Kamer, reageerden de Nederlandse bisschoppen op de monitorrapportage over de uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie Deetman van 28 september 2012. De bisschoppen stonden daarin stil bij een aantal in de monitoring genoemde verbeterpunten en hebben aangegeven deze ook serieus ter harte te zullen nemen.

Op de eerste plaats zagen wij in de monitoring van de heer Deetman aanleiding om onze betrokkenheid op het Meldpunt Seksueel Misbruik RKK, opgericht als onafhankelijke instelling, meer direct vorm te geven. Via de gezamenlijke Contactgroep Seksueel Misbruik van de Bisschoppenconferentie en de KNR wordt inmiddels periodiek gesproken met het bestuur van de Stichting Beheer en Toezicht.

Een tweede belangrijk punt waarop in het monitorrapport werd gewezen, betrof het feit dat bij de afhandeling van een aantal klachten van seksueel misbruik op minderjarige leeftijd stagnatie optrad. De monitoring van de heer Deetman van 28 september 2012 geeft aan dat in 2013 in de meeste tot nu toe ingediende klachten een uitspraak moet zijn gedaan. Aangaande termijnen gaven wij in onze schriftelijke reactie d.d. 14 november 2012 aan dat we navraag zouden doen over hoe vaak en waarom termijnen niet (kunnen) worden gehaald. Uit navraag is ons inmiddels gebleken dat bij de behandeling van sommige klachten vertraging optreedt door diverse factoren: een aantal klagers blijkt geruime tot zeer geruime tijd nodig te hebben om een klaagschrift op te stellen; het komt voor dat juridisch adviseurs aanvullende informatie opvragen die eerst moet worden verzameld alvorens de procedure kan worden voortgezet; in een aantal gevallen kan het ontbrekend steunbewijs pas na enige tijd worden aangeleverd, bijvoorbeeld doordat andere slachtoffers van dezelfde dader zich pas na verloop van tijd melden; ook ontstaat in enkele gevallen vertraging bij het opstellen van het verweerschrift doordat de aangeklaagde bij bisdommen, ordes of congregaties onbekend is.

Ook is gesignaleerd dat over een aantal door de Klachtencommissie en de Compensatiecommissie behandelde zaken niets is gepubliceerd, waardoor het zou schorten aan transparantie wat betreft de behandeling van de klachten en verzoeken om compensatie. Het bestuur van de Stichting Beheer en Toezicht heeft laten weten dat per 18 februari 2013 427 van de 555 adviezen van de Klachtencommissie zijn gepubliceerd (77%) en 108 van de 127 adviezen van de Compensatiecommissie (85%). De publicatie van de adviezen van de Klachtencommissie en de Compensatiecommissie vergt enige tijd omdat zij dienen te worden geanonimiseerd en de uitspraken van beide commissies niet in een geleidelijke stroom, maar in pakketten wordt aangeleverd.

Voor de Nederlandse bisschoppen staan de zorg voor slachtoffers en zorgvuldigheid van procedures centraal. Wij betreuren het als slachtoffers ervaren dat hun klacht onvoldoende zorgvuldig wordt behandeld of dat de voortgang van de klachtenbehandeling stagneert. De bisschoppen zetten zich ervoor in dat in die gevallen adequate maatregelen worden genomen. Hierover worden ook gesprekken gevoerd met de slachtoffers (in het verleden reeds via KLOKK en recentelijk ook met het Vrouwenplatform Kerkelijk Kindermisbruik).

De toon en inhoud van gesprekken met personen die slachtoffer werden van seksueel misbruik moeten goed zijn, zo geeft de monitoring aan, en vragen om een opstelling die verder reikt dan het stipt volgen van juridische procedures. In de gesprekken die wij sinds 2010 met slachtoffers voeren, in individuele contacten, in ontmoetingen bij zittingen van de Klachtencommissie en in de gesprekken van de Contactgroep, zien wij hoe slachtoffers elkaar ondersteunen, en hoe wij van onze kant hen kunnen ondersteunen door hun leed te erkennen en zorg te dragen voor hulp en genoegdoening.

Zorg voor stagnerende dossiers

Na de publicatie van het eerste monitor rapport op 28 september 2012 heeft de Stichting KLOKK in oktober 2012 een aantal dossiers onder de aandacht van de Contactgroep inzake Seksueel Misbruik van de Bisschoppenconferentie en de KNR gebracht waarin om uiteenlopende oorzaken stagnatie was opgetreden of dreigde op te treden. Hiervoor heeft de Contactgroep in goed overleg met de betrokkenen voortgang weten te bewerkstelligen, waarvan de heer Deetman ook op de hoogte is gesteld:

1. Een groot probleem dreigde te ontstaan ten aanzien van de behandeling van klachten en compensatieaanvragen van slachtoffers van seksueel misbruik op minderjarige leeftijd in het internaat Maria ter Engelen te Bleijerheide (Congregatie van de Arme Broeders van Sint-Franciscus, dat in 1979 werd gesloten). De Nederlandse provincie van deze congregatie werd in 2005 opgeheven en gevoegd bij een grotere Europese provincie. Noch de provinciaal van deze provincie in Düsseldorf, noch de generale overste ervan in Ohio was bereid de klachten van seksueel misbruik op advies van de Klachtencommissie gegrond te verklaren. Zonder een gegrondverklaring van de ingediende klacht door de hogere religieuze overste kan het slachtoffer zich echter niet wenden tot de Compensatiecommissie. Daarom is door de Bisschoppenconferentie en de KNR via de Contactgroep overleg gepleegd met het bestuur van de Stichting Beheer en Toezicht over het inlassen van een *bypass* die inhoudt dat slachtoffers van (uitsluitend) genoemde congregatie zich alleen op basis van een advies tot gegrondverklaring van hun klacht door de Klachtencommissie met een compensatieaanvraag tot de Compensatiecommissie kunnen wenden, ook al heeft de betrokken overste de klacht niet gegrond verklaard. Tevens hebben de KNR en de Bisschoppenconferentie gezamenlijk - overigens zonder aansprakelijkheid op zich te nemen - een Coulacefonds ingericht waaruit de compensaties aan de betrokken slachtoffers binnen de daarvoor gestelde termijn van 6 weken worden uitbetaald. Hierdoor is de stagnatie die zij ervoeren in hun procedure bij het Meldpunt Seksueel Misbruik RKK opgeheven en het probleem op adequate wijze opgelost.
2. Na gesprek met de Contactgroep heeft de Belgische Congregatie van de Broeders van Scheppers duidelijk aangegeven uit zorg voor slachtoffers de in Nederland bij het Meldpunt Seksueel Misbruik RKK gestarte procedure voort te zetten en op basis van coulace een afronding mogelijk te maken.
3. De Contactgroep was daarnaast betrokken bij diverse andere individuele stagnaties en bemiddelde bij betrokkenen om procedures goede voortgang te doen vinden. Dit is maatwerk, waarvoor de KNR en de Bisschoppenconferentie zich blijven inspannen.

Aanvullend onderzoek naar seksueel misbruik van en geweld tegen meisjes

Op 11 maart 2013 verscheen van de hand van de heer Deetman het rapport van het aanvullend onderzoek 'Seksueel misbruik van en geweld tegen meisjes in de Rooms-Katholieke Kerk', dat een beter beeld moest geven van meisjes die in de periode 1945 – 2012 slachtoffer werden van seksueel misbruik en geweld. In dit aanvullend onderzoek geeft de heer Deetman aan dat het woord nu is aan de bisschoppen en hogere oversten om dit deel van het verleden recht te doen en zich tot de slachtoffers te wenden met woorden die hun kracht en steun geven. Hierover gaan we in gesprek met de heer Deetman en met

vrouwen die slachtoffer werden. De aanbevelingen van de heer Deetman in het aanvullend rapport moeten nog worden besproken door de Bisschoppenconferentie en de KNR. Overigens heeft de Contactgroep een gesprek gehad met vertegenwoordigers van het Vrouwenplatform Seksueel Misbruik in de Kerk.

Zoals de bisschoppen en hogere religieuze oversten in hun reactie van 11 maart jl. op het rapport van het aanvullend onderzoek hebben aangegeven, is het pijnlijk te constateren dat het in het verleden in een aantal gevallen heeft ontbroken aan goede zorg voor kinderen die aan medewerkers van de Rooms-Katholieke Kerk waren toevertrouwd. Hierbij treft niet alleen de daders blaam, maar ook degenen die moesten toezien op een goede gang van zaken in de huizen en instellingen waar meisjes werden opgevangen en opgevoed. Aantasting van de lichamelijke en geestelijke integriteit van iedere mens, en zeker van kinderen, die extra kwetsbaar zijn, is onder alle omstandigheden verwerpelijk. Het mag zeker in de Kerk niet voorkomen. De bisschoppen leven mee met de slachtoffers en bieden hun oprecht excuus aan. Zij zullen zich inzetten om slachtoffers recht te doen, leed te erkennen en wonden zo goed mogelijk helpen genezen.

We zien dat het van groot belang blijft om in gesprek te gaan met mensen die in hun jeugd slachtoffer werden van misbruik. We begrijpen dat het van belang is dat zij hun verhaal kunnen doen en dat dit verhaal gehoord wordt. We zien dat het slachtoffers soms veel moeite kost om hun verhaal te doen. Wij zien ook hoe lotgenoten hierin elkaar tot steun kunnen zijn. We ervaren daarnaast hoe zij ons op het hart drukken om de boosheid, de woede en het verdriet van slachtoffers te begrijpen.

Overigens is het van belang om binnen dit kader te signaleren dat de Compensatiecommissie geweld meeweegt bij het vaststellen van de compensatie in gevallen van seksueel misbruik in combinatie met geweld.

Preventie

Het onderzoek van de Commissie Deetman en het aanvullend onderzoek van de heer Deetman vraagt om een antwoord van de Rooms-Katholieke Kerk dat is gericht op erkenning van leed van slachtoffers en gericht op hulp en genoegdoening. De consequenties die individuele bisschoppen en de Bisschoppenconferentie daar aan hebben verbonden zijn gericht op zorg voor slachtoffers, zorgvuldige procedures en tijdig maatwerk in geval van stagnaties. Dat alles is niet voldoende als niet ook preventie aan de orde komt met het oog op de toekomst.

Preventiemaatregelen die worden genomen of voorbereid zijn:

- het per 1 november 2012 voor de Nederlandse Kerkprovincie van kracht geworden vernieuwde protocol antedecentenonderzoek voor personen die een benoeming krijgen in de Rooms-Katholieke Kerk
- van bepaalde categorieën beroepskrachten en vrijwilligers die in de Rooms-Katholieke Kerk actief zijn zal in de naaste toekomst een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) worden gevraagd alvorens zij benoemd aangesteld kunnen worden
- een VOG is overigens reeds verplicht voor alle begeleiders van de Wereldjongerendagen die dit jaar plaatsvinden in Rio de Janeiro en waaraan ongeveer 200 Nederlandse jongeren deelnemen
- de Bisschoppenconferentie en de KNR zijn inmiddels in overleg getreden met MOVISIE om in het kader van het door het Ministerie van Veiligheid en Justitie gesubsidieerde project "Herder op zijn hoede. Integriteitsinstrumenten voor kerkelijke instellingen" spoedig te komen tot de ontwikkeling van adequate integriteitsinstrumenten voor de Rooms-Katholieke Kerk.

Aldus sluit de Rooms-Katholieke Kerk aan bij de toenemende maatschappelijke aandacht voor preventie van misbruik, goede zorg en een veilige omgeving voor kinderen en jongeren.

Zorg voor preventie en de oprechte zorg voor slachtoffers vanuit de samenleving, is een gedeelde zorg. Hiervan zijn de bisschoppen en hun medewerkers overtuigd.